

CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg (Gradd Unigol a Dwyradd)

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Canllawiau Addysgu: Uned 5

Addysgu o 2025

Dyfarnu o 2027

Cynnwys

Cyflwyniad.....	1
Nodau'r Canllawiau Addysgu.....	1
Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cefnogaeth:.....	1
Strwythur y Cymhwyster	2
Asesu	2
Crynodeb o'r Asesu	2
Trosolwg o Uned 5.....	3
Amcanion asesu a phwysoli Uned 5	3
Uned 5 Canllawiau i Athrawon	4
Profiadau Dysgu	8
Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru	10

Cyflwyniad

Mae CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg (Gradd Unigol a Dwyradd) wedi'i gymeradwyo gan Cymwysterau Cymru ac mae ar gael i bob canolfan yng Nghymru. Bydd yn cael ei ddyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2027, gan ddefnyddio graddau A* i G.

Nodau'r Canllawiau Addysgu

Prif nod y Canllawiau Addysgu yw cefnogi athrawon wrth iddynt gyflwyno manyleb newydd CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg (Gradd Unigol a Dwyradd) a chynnig arweiniad ar ofynion y cymhwyster a'r broses asesu. **Ni fwriedir i'r Canllawiau Addysgu fod yn ddogfen gynhwysfawr i gyfeirio ati** ond yn hytrach i gynnig cefnogaeth i athrawon proffesiynol wrth ddatblygu cyrsiau ysgogol a chyffrous sydd wedi'u teilwra i anghenion a sgiliau'r dysgwyr. Mae'r canllawiau'n cynnig gweithgareddau posibl yn yr ystafell ddosbarth a chysylltau i adnoddau digidol defnyddiol (gan gynnwys ein deunyddiau digidol ein hunain, sydd ar gael yn rhad ac am ddim, a rhai o ffynonellau allanol) i roi syniadau ar gyfer gwersi diddorol ac atyniadol.

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cefnogaeth:

- deunyddiau asesu enghreifftiol a chynlluniau marcio
- digwyddiadau dysgu proffesiynol
- adroddiadau arholwyr ar bob uned
- y gallu i gysylltu'n uniongyrchol â'r swyddog pwnc
- adnoddau ar-lein rhad ac am ddim
- Dadansoddi Canlyniadau Arholiadau
- Adolygiad Arholiadau Ar-lein.

Strwythur y Cymhwyster

Mae CBAC TGAU Iaith a Llenyddiaeth yn cynnwys 4 uned o fewn y Cymhwyster Sengl a 6 uned o fewn y Cymhwyster Dwyradd Cymhwyster unedol yw hwn ac nid yw'n cynnwys haenau. Nid oes hierarchaeth o ran trefn addysgu'r unedau.

	Teitl yr uned	Math o Asesiad	Pwysoli
Uned 1	Naratif	Arholiad Ysgrifenedig	30% o'r cymhwyster gradd unigol (15% o'r cymhwyster dwyradd)
Uned 2	Hunaniaeth	Asesiad di-arholiad	20% o'r cymhwyster gradd unigol (10% o'r cymhwyster dwyradd)
Uned 3	Agweddau	Asesiad di-arholiad	20% o'r cymhwyster gradd unigol (10% o'r cymhwyster dwyradd)
Uned 4a	Cysylltiau leithyddol (Gradd Unigol)	Aholiad Ysgrifenedig	30% o'r cymhwyster gradd unigol
Uned 4b	Cysylltiau leithyddol (Dwyradd)	Aholiad Ysgrifenedig	22.5% o'r cymhwyster dwyradd
Uned 5	Ymateb a Chreu	Asesiad di-arholiad	20% o'r cymhwyster dwyradd
Uned 6	Cyfleu Ystyr	Arholiad Ysgrifenedig	22.5% o'r cymhwyster dwyradd

Asesu

Crynodeb o'r Asesu

Uned 5: Ymateb a Chreu

Asesiad di-arholiad: (5 awr a 10 munud)

20% o'r cymhwyster

Trafodaeth Grŵp a Thasg Ysgrifenedig

Wedi'i osod gan CBAC, ei farcio gan y ganolfan a'i gymedroli gan CBAC

60 marc

Caiff y dysgwyr eu hasesu ar **ddwy** dasg:

Tasg 1: Ymateb a rhyngweithio.

Tasg grŵp yn seiliedig ar sbardunau ysgrifenedig a/neu weledol a ddarperir gan CBAC i symblu trafodaeth.

40 marc

Tasg 2: Ysgrifennu creadigol yn seiliedig ar sbardunau tasg 1. (3 awr)

20 marc

Trosolwg o Uned 5

Ymateb a Chreu 20% o'r dwyradd

Trosolwg o'r uned

Pwrpas yr uned hon yw:

- gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt
- rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau
- defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir
- ysgrifennu i gyfathrebu'n glir ac effeithiol gan addasu'r cywair a'r ffurfiau yn effeithiol a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg.

Yn yr uned hon anogir dysgwyr i ddatblygu eu doniau dadansoddi wrth ymateb i amryw o ddeunyddiau ysgogi print a ddefnyddir fel sbardun i'w trafodaethau. Byddant yn cael cyfle i ddatblygu eu safbwyntiau, crynhoi gwybodaeth a chyfathrebu'n hyderus ar lafar. Law yn llaw â hyn byddant yn cael cyfle i ddatblygu eu creadigrwydd trwy arbrofi gydag arddulliau ysgrifenedig amrywiol. Cefnogir dysgwyr i siarad ac ymateb yn effeithiol yn y drafodaeth grŵp ac i greu tasg ysgrifennu creadigol wedi'i hysbrydoli gan un o'r deunyddiau ysgogi print. Bydd cyfleoedd ar gyfer siarad ac ysgrifennu yn ysbrydoli dysgwyr i ddod yn feddylwyr beirniadol a chyfranwyr creadigol wrth iddynt ymateb i ystod o ddeunyddiau ysgogol.

Amcanion asesu a phwysoli Uned 5

AA1	<p>Deall ac ymateb:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deall ac ymateb yn feirniadol i amrywiaeth o destunau llafar, gweledol ac ysgrifenedig, gan ddewis a gwerthuso pwyntiau perthnasol i egluro a chefnogi dehongliadau a datblygu syniadau. • Gwneud cymariaethau ac egluro cysylltiadau o fewn a rhwng testunau ysgrifenedig a chyfathrebu llafar, gan gyfuno a chrynhoi gwybodaeth, syniadau a themâu fel y bo'n briodol. • Egluro sut mae iaith, strwythur a ffurf yn cyfrannu at gyflwyno gwybodaeth, syniadau a themâu mewn testunau ysgrifenedig ac ar lafar a sut mae'r rhain yn effeithio ar y darlennydd/gwylwr/gwrandäwr. • Deall testunau ysgrifenedig, llafar a gweledol yn eu cyd-destunau cymdeithasol, diwylliannol a hanesyddol a sut y gall y rhain lywio gwahanol safbwyntiau a phersbectifau. 	Dwyradd: 10%
AA2	<p>Mynegi a chyfathrebu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cyfathrebu'n glir, yn effeithiol ac yn ddychmygus, gan ddefnyddio ffurfiau, geirfa a thechnegau i ennyn diddordeb y darlennydd/gwrandäwr. • Addasu cyfathrebu trwy ddewis cywair, geirfa a thechnegau sy'n briodol i wahanol gyd-destunau a chynulleidfaoedd. • Trefnu cyfathrebu gan ddefnyddio amrywiaeth o nodweddion ieithyddol a strwythurol i gefnogi cydlyniant a chydlynad cyffredinol. • Defnyddio amrywiaeth o strwythurau brawddegau ar gyfer eglurder, pwrpas ac effaith, â gramadeg priodol ac, mewn cyfathrebu ysgrifenedig, atalnodi a sillafu cywir. 	Dwyradd: 10%

Uned 5 Canllawiau i Athrawon

5.1 Ymateb a Chreu		
	Ymhelaethiad o'r Cynnwys	Canllawiau i Athrawon
5.1.1 Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> deall syniadau a gwybodaeth, gan adalw manylion perthnasol a chyfyngu drwy aralleirio, crynhoi a dehongli prif bwyntiau dod i gasgliadau, gan gynnwys nodi safbwyntiau a bwrpasau mynegi barn a syniadau rhesymegol, dod i gasgliadau a'u cefnogi â thystiolaeth berthnasol ymgysylltu'n adeiladol â thestunau, syniadau a safbwyntiau gwahanol deall a defnyddio terminoleg ieithyddol a llenyddol. <p>Bydd gofyn i ddysgwyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> ymateb i ddeunyddiau ysgogi print a ryddhawyd gan CBAC (bydd CBAC yn darparu tri dewis o ddeunyddiau ysgogi print i ganolfannau.) cymryd rhan mewn trafodaeth grŵp hyd at 10 munud o hyd siarad a gwrando mewn grwpiau o 3. <p>Gall carfanau gwahanol o ddysgwyr o fewn canolfan ddewis ysgogiad print gwahanol fel sbardun i'w trafodaethau.</p>	<p>Bydd angen cynnig cyfleoedd cyson i ymgeiswyr ymarfer eu sgiliau ac i gydweithio gydag amrywiaeth o ddysgwyr eraill.</p> <p>Bydd angen defnyddio sbardunau CBAC i baratoi ar gyfer y dasg.</p> <p>Dylid caniatáu i'r ymgeiswyr ddewis eu testun gan fod hyn yn arwain at fynegi barn sy'n argyhoeddi a pherfformiadau mwy hyderus.</p> <p>Dylid cynnig cyngor ac arweiniad yn ystod y cyfnod paratoi.</p> <p>Rhaid sicrhau nad yw'r grwpiau'n sgriptio'u trafodaeth – dylid annog dysgwyr i wneud nodiadau bras yn unig i grynhoi eu pwyntiau.</p> <p>Rhaid rhoi ystyriaeth ofalus i holl ofynion y bandiau marcio wrth asesu a chadw unrhyw nodiadau fydd gan yr ymgeisydd.</p> <p>Ni ddylai'r athro ymyrryd yn ddiangen ar ganol y drafodaeth. Rhaid ystyried y ffin amser a ganiateir (tua 10 munud) a gofyn i'r grwpiau grynhoi eu sylwadau a therfynu'r drafodaeth</p> <p>Gellir annog cyfraniadau cyson gan bawb drwy ddarparu 'cownteri llafar' i bob aelod o'r grŵp. Gosodir rhain yn y canol bob tro maent wedi cyfrannu'n briodol e.e. rhoi 5 cownter i bob aelod a rhaid i bob un ohonynt waredu eu cownteri hwy drwy gyfrannu'n bwrpasol i'r drafodaeth.</p> <ul style="list-style-type: none"> Dylai'r grwpiau drafod y newyddion. Gellir gwylio bwletin newyddion/rhaglen ddogfen/darllen stori sydd yn y newyddion. Daw'r ymgeiswyr yn fwy ymwybodol o faterion cyfoes.

		<ul style="list-style-type: none"> Dylid ymchwilio i'r pwnc drwy ddefnyddio'r we, darllen papurau newydd / cylchgronau neu wrando ar y newyddion. Bydd tystiolaeth ychwanegol yn sicrhau ffresni a gwreiddioldeb yn y drafodaeth. Daw'r ymgeiswyr yn fwy hyderus o'u gallu i fynegi barn am destunau eang a'u gallu i ymateb i eraill. Dylid trafod ymateb fel dosbarth cyfan gan wrando ar farn pobl eraill ac ystyried gwahanol safbwyntiau. Rhaid llunio nodiadau cryno fydd o gymorth wrth gadw strwythur y drafodaeth ac i gynnig tystiolaeth. Ni ddylid sgriptio'r dasg. Rhaid mynegi barn, cyflwyno tystiolaeth, trafod gwahanol agweddau, newid cyfeiriad trafodaeth, datblygu sylwadau, ymateb i eraill gan herio lle bo modd a holi cwestiynau.
5.1.2 Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> dadansoddi a gwerthuso cynnwys y testunau a'r safbwyntiau'n feirniadol, gan gynnwys y modd y maent yn cyflwyno gwybodaeth, syniadau neu themâu trwy ddewis iaith, ffurf, technegau, a nodweddion gramadegol a strwythurol cysylltu'r hyn maen nhw'n ei ddarllen â'i gyd-destun cymdeithasol, diwylliannol, daearyddol a hanesyddol ac ystyried sut mae hyn yn llywio dehongliad cynnal ymchwil i lywio dealltwriaeth o bwnc, gan ystyried a thrafod dibynadwyedd a dilysrwydd ffynonellau a thystiolaeth. 	<ul style="list-style-type: none"> Sgyrsiau sydyn - gosod testunau amrywiol i ddisgyblion i drafod ac ymateb iddynt mewn parau neu grwpiau am gyfnod byr er mwyn ysgogi trafodaeth – gellir nodi geirfa allweddol ar y cardiau i annog defnydd o dermau mynegi barn. Gosod nodau penodol i sesiwn drafod e.e. annog pob dysgwr yn y grŵp i ofyn un cwestiwn neu i herio o leiaf unwaith yn ystod y drafodaeth. Gwrandawyr yn y grŵp - Gosod un dysgwr gyda phob grŵp o 3 fel y gwrandawr/cofnodwr gan roi cyfarwyddyd iddynt i gadw cofnod o nodweddion pwysig ar gyfer pob aelod o'r grŵp (e.e. barn / herio / gofyn cwestiwn) ac i adrodd nôl a gosod targed ar gyfer y grŵp. Profiad personol: Annog y dysgwyr i ystyried eu sefyllfaoedd eu hunain o fewn y testun – gellid trafod eu profiadau cysylltiedig eu hunain fel tystiolaeth i gefnogi safbwynt. <p>Ymarfer ymateb i ystod o bynciau cyfarwydd</p> <ul style="list-style-type: none"> Bydd angen cardiau ac arnynt ddatganiadau e.e. Mae gwisg ysgol yn hanfodol ym mhob ysgol. Caniateir dau funud i drafod cyn symud at y cerdyn nesaf. Gellir ymestyn yr amser trafod wrth ail ymweld â'r dasg.

		<p>Defnyddio tystiolaeth</p> <ul style="list-style-type: none"> Gellir defnyddio'r un datganiadau â'r gweithgaredd uchod ar bapur A4. Dylai pob grŵp gael dau funud i restru tystiolaeth o blaid ac yn erbyn y datganiad. Dylid cylchdroi'r testunau nes bydd tudalen lawn o dystiolaeth. Dylid defnyddio'r taflenni i gynnal trafodaeth ddeng munud ar bob testun yn ei dro. Dibynadwyedd a dilysrwydd ffynonellau – cynnal gweithgareddau sy'n annog y dysgwyr i adnabod ffynhonnell y dystiolaeth ac ystyried bwriad/safbwynt y ffynhonnell cyn myfyrio ar ddibynadwyedd/dilysrwydd o ganlyniad. <p>Strwythuro trafodaeth</p> <ul style="list-style-type: none"> Gellir dosbarthu cardiau yn cynnwys testun a thri chwestiwn/ datganiad am y testun hwnnw. Dylai'r grwpiau ddefnyddio'r cwestiynau/datganiadau i strwythuro testun. Gellir defnyddio sbardunau enghreifftiol CBAC i wneud y dasg hon hefyd. Wrth i'r sgiliau strwythuro trafodaeth wella gall yr ymgeiswyr eu hunain lunio cwestiynau/datganiadau i gyd-fynd â thestun. Modelu: Dylid gwrando ar recordiadau enghreifftiol o grwpiau ac asesu/dadansoddi perfformiad y grwpiau gyda'r dosbarth gan ddefnyddio'r bandiau marciau.
<p>5.1.3 Defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir</p>	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> deall a defnyddio terminoleg ieithyddol a llenyddol i gyfathrebu gwybodaeth, dealltwriaeth, syniadau, barn a theimladau yn glir ac yn gywir dod i gasgliadau a'u cefnogi â thystiolaeth berthnasol. 	<ul style="list-style-type: none"> Dylid defnyddio cywair iaith priodol, geirfa addas i'r dasg a thalu sylw i gywirdeb. Dylid drilio geirfa/patrymau iaith defnyddiol i'r dasg ar lafar er mwyn annog defnydd cywir. Bydd angen cyfarwyddo dysgwyr gydag amrywiaeth o dermau addas megis ffurfiau amrywiol mynegi barn. Cwestiynu – ymarfer y patrymau cwestiynu – gellir rhoi cardiau gyda'r ffurfiau cwestiwn arnynt er mwyn annog dysgwyr i amrywio eu dull cwestiynu e.e. <i>Wyt ti'n meddwl...? Oes angen...? / A ddylen ni...? / Beth os...?</i>

<p>5.1.4 Ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasu tôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg</p>	<p>Dylai dysgwyr allu:</p> <ul style="list-style-type: none"> defnyddio amrywiaeth o strategaethau a thechnegau llenyddol ac ieithyddol i ennyn diddordeb darllenwyr datblygu ymatebion estynedig dros gyfnod o amser, drwy gynllunio, drafftio, gwerthuso a mireinio gwaith. <p>Dylai dysgwyr ddeall:</p> <ul style="list-style-type: none"> sut i ddewis ac addasu iaith, strwythur brawddegau, gramadeg a chystrawen addas ar gyfer amrywiaeth o gynulleidfaoedd a phwrpasau, gan gynnwys cyd-destunau ffurfiol ac anffurfiol. <p>Bydd gofyn i ddysgwyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> ysgrifennu tasg greadigol yn deillio o un o'r deunyddiau ysgogi print a ryddhawyd gan CBAC (rhwng 500 a 1,000 o eiriau) dewis un o'r ffurfiau canlynol: <ul style="list-style-type: none"> blog dyddiadur portread sgript stori ymson. 	<p>Dylid defnyddio disgrifiadau'r bandiau marciau fel Meini Prawf Llwyddiant wrth asesu gwaith cyfoedion.</p> <p>Rhaid i'r athro wirio a sicrhau bod yna gyswllt priodol rhwng tasg greadigol yr ymgeisydd a'r sbardun.</p> <p>Gweithgareddau enghreifftiol:</p> <ol style="list-style-type: none"> Trafodwch gyda'r dosbarth beth sydd ei angen ym mhob ffurf. Edrychwch ar enghreifftiau o ysgrifennu yn y ffurfiau gwahanol a'u trafod o ran nodweddion, cywair ac iaith. Cynlluniwch ddarn o naratif drwy roi ffocws ar y canlynol: <ul style="list-style-type: none"> Strwythur y dasg – sut i ddechrau/datblygu/gorffen Datblygu syniadau ac ymestyn Technegau arddull i greu effaith Patrymau brawddegau a geirfa i sicrhau cywirdeb <p>Tasgau creadigol enghreifftiol (yn gysylltiedig â themau'r deunydd enghreifftiol):</p> <ol style="list-style-type: none"> Dydy chwaraeon menywod ddim yn cael y parch mae'n ei haeddu yn fy ardal i. Ysgrifennwch flog yn ymateb i'r profiad. (Thema Merched y Meysydd) Ysgrifennwch flog dan y teitl 'O, bydded i'r haf barhau' yn mynegi eich teimladau am werth a phwysigrwydd gwyliau haf. (Thema Gwyliau Haf) Ysgrifennwch ddyddiadur/blog tri diwrnod yn sôn am eich haf perffaith. (Thema Gwyliau Haf) Ysgrifennwch bortread o fenyw/dynes rydych yn ei hedmygu'n fawr. (thema Merched y Meysydd) Stori neu Sgript lle mai merch gref yn brif gymeriad. (Merched y Meysydd) Stori neu Sgript dan y teitl 'Y Brotest Fawr'. (Protestio) Stori neu Sgript dan y teitl 'Haf i'w gofio / anghofio'. (Gwyliau Haf) Ymson merch sy'n teimlo nad yw'n cael y parch mae'n ei haeddu. Ymson menyw/dynes ddylanwadol mewn hanes e.e. Emmeline Pankhurst
---	---	---

Profiadau Dysgu

Dylid annog dysgwyr i ystyried y profiadau a'r sgiliau dysgu canlynol i ddatblygu eu dealltwriaeth, gwerthfawrogiad a'u hymwybyddiaeth o gynnwys y pwnc ymhellach. Mae'r wybodaeth yn y tabl isod yn darparu cyfleoedd i athrawon integreiddio'r profiadau dysgu yn rhan o'u proses o gyflwyno'r pwnc.

Profiad Dysgu	Ymhelaethiad o'r Profiad Dysgu
archwilio ac ymateb i gyd-destunau lleol a chyd-destunau Cymreig ehangach	Mae'r profiad hwn yn hanfodol i'r cymhwyster newydd hwn ac i'w archwilio ym mhob uned yn y Gradd Unigol a Dwyradd.
ystyried cynnwys a deunyddiau sy'n adlewyrchu amrywiaeth ein cymdeithas a'r byd ehangach	Wrth ddethol testunau llenyddol ac anllenyddol rhoddir ystyriaeth ofalus i sicrhau eu bod yn gynhwysol ac yn adlewyrchu agweddau amrywiol o ran hil, ethnigrwydd, rhywedd, cyfeiriadedd rhywiol, sefyllfa deuluol, crefydd, oedran, gallu/anabledd a niwroddargyfeirdd.
darllen a gwrando ar amrywiadau mewn iaith (cywair, acenion, tafodiaith ac ati)	<p>Dewisir testunau llenyddol ac anllenyddol yn ofalus er mwyn sicrhau eu bod yn amrywio'n eang o ran iaith (cywair, tafodiaith, ac ati). Byddwn ni'n sicrhau hefyd y bydd y mathau o iaith yn amrywio dros amser yn yr ysgogiadau gweledol a ddefnyddir yn Uned 5.</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt (5.1.1) • rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau (5.1.2) • defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant clir (5.1.3)
defnyddio dealltwriaeth o grefft awduron a chonfensiynau ffurfiau i lywio'r gwaith o lunio eu testunau llafar ac ysgrifenedig eu hunain	<p>Bydd cyfleoedd ar gael i ddefnyddio dealltwriaeth o sut mae crefft a chonfensiwn ffurfiau yr awdur wedi'u defnyddio i lywio'r ffordd y lluniwyd eu testunau llafar ac ysgrifenedig eu hunain yn Unedau 2, 3 a 5 (llafar) ac ym mhob uned (ysgrifenedig).</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddefnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir (5.1.3) • ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasu tôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg (5.1.4)

datblygu ymatebion creadigol mewn ystod o gyd-destunau ysgrifenedig a llafar	<p>Mae Uned 5 yn benodol yn cynnig cyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu ymatebion creadigol gan y gallant ddewis ysgrifennu'n greadigol yn yr arddull o'u dewis. Gall Unedau 2, 3 a 5 gynnig cyfleoedd hefyd i ddysgwyr ymateb yn greadigol mewn cyd-destunau llafar.</p> <p>Gall canolfannau gynnig cyfleoedd pellach hefyd i'w dysgwyr i ymgymryd â'r profiad hwn drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddefnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir (5.1.3) • ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasu tôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg (5.1.4)
trawsieithu neu gyfryngu o un iaith i iaith arall	Bydd dysgwyr yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5.
defnyddio technoleg ddigidol wrth gwblhau'r cymhwyster	Bydd dysgwyr yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5.

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru

Llinynnau Cwricwlwm i Gymru

Themâu sy'n trawstorri

Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb 5.1.2	Ymhelaethiad <i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i> <i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i> <i>Defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir</i> <i>Ysgrifennu i gyfathrebu'n glir ac effeithiol gan addasu'r cywair a'r ffurfiau yn effeithiol a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg</i>	Enghraifft Mae'r dewis o ysgogiadau/themâu yn Unedau 3 a 5 yn rhoi'r rhyddid i'r dysgwyr ymwneud ag amrywiaeth o destunau llenyddol ac anllenyddol gan roi'r modd iddynt wedyn archwilio cyd-destunau lleol, cenedlaethol a rhyngwladol.

Cynaliadwyedd	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cynaliadwyedd yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cynaliadwyedd yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>5.1.1 5.1.2</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i></p> <p><i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Bydd y dewis o thema/ysgogiad yn Unedau 3 a 5 yn gysylltiedig â'r themâu trawsbynciol a gellid cynnwys cynaliadwyedd i'w archwilio fel thema mewn tasgau ysgrifenedig a/neu lafar sy'n gysylltiedig â chyd-destunau lleol, cenedlaethol a rhyngwladol, hawliau dynol neu brofiadau'n ymwneud â gyrfaedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith.</p>
Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	<p>Cyfeirnod y Fanyleb</p> <p>5.1.1 5.1.2</p>	<p>Ymhelaethiad</p> <p><i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i></p> <p><i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i></p>	<p>Enghraifft</p> <p>Ymhlith y testunau sydd ar gael i'w hastudio y mae amrywiaeth o sefyllfaoedd teuluol a chynrychioliaeth LHDTCRhA+. Bydd y testunau'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr ystyried rhagfarn ac osgoi stereoteipiau.</p> <p>Mae'r amrywiaeth o dasgau ac ehangder y cynnwys thematig sydd ar gael yn Unedau 3 a 5 yn rhoi cyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu empathi, ac archwilio sut maen nhw'n teimlo ac yn meddwl, gan ddatblygu mewnwelediad i brofiadau a phersbectifau pobl eraill.</p>

			Yn Uned 5, mae'r dasg greadigol a'r dewis o ffurfiau ysgrifenedig yn caniatáu i ddysgwyr archwilio a thrafod perthynas a sefyllfaoedd amrywiaeth o gymeriadau a hefyd i archwilio amrywiol deimladau a dangos empathi wrth fynegi sefyllfaoedd a phrofiadau a phersbectifau.
Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	5.1.1 5.1.2	<i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i>	<p>Mae'r fanyleb yn sicrhau bod yr un mynediad ar gael i bawb heb wahaniaethu. Caiff stereoteipio negyddol ei osgoi yn ein dewis o destunau ac ysgogiadau/themâu ar draws pob uned.</p> <p>Bydd thema osod Uned 3 a'r dewis o ddeunyddiau ysgogi gweledol ac ysgrifenedig seiliedig ar brint yn Uned 5 yn cysylltu â'r themâu trawsbynciol. Mae hyn yn sicrhau bod dysgwyr yn gallu ymwneud â'u diwylliant eu hunain ac â diwylliannau eraill. Mae'r addysgu a dysgu yn yr unedau hyn yn galluogi dysgwyr i ymchwilio gwahanol gyd-destunau sydd o ddiddordeb iddynt ac i ddefnyddio'r wybodaeth sydd ganddynt, gan werthuso tystiolaeth i ffurfio eu safbwyntiau eu hunain.</p>

Gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith yn y TGAU iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â byd gwaith yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	<p>5.1.1</p> <p>5.1.2</p>	<p><i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i></p> <p><i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i></p>	<p>Bydd dysgwyr yn cael y cyfle i ddysgu mwy am y byd gwaith wrth iddynt brofi tasgau amrywiol, dilys a pherthnasol ar draws yr holl unedau.</p> <p>Yn Unedau 2 a 5, mae trafodaethau grŵp yn creu cyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu sgiliau datrys problemau, meddwl yn rhesymegol a gwneud penderfyniadau mewn sefyllfa heriol. Yn Uned 5, mae dysgwyr hefyd yn datblygu sgiliau allweddol cynllunio, drafftio ac adfyfrio y mae modd eu cysylltu'n rhwydd â gyrfaoedd a phrofiadau cysylltiedig â gwaith, yn ogystal â thrafod testunau sy'n ymwneud â phrofiadau cysylltiedig â gwaith. Mae cyfle yn y dasg ysgrifennu creadigol i ddysgwyr gymryd risg o ran technegau ysgrifennu a defnydd o iaith. Mae'r dasg hon yn gyfle dilys i ddefnyddio sgiliau creadigol.</p>

Sgiliau trawsgwricwlaidd – Llythrennedd			
Gwrando	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Llythrennedd yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Llythrennedd yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
Gwrando	5.1.1 5.1.2	<i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i> <i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i>	Gwrando a siarad – ym mhob un o'r tasgau asesiad di-arholiad llafaredd a'r addysgu a dysgu sy'n gysylltiedig â'r rhain bydd cyfle i ddysgwyr gyflwyno eu syniadau, safbwyntiau, persbectifau eu hunain ar lafar ac i glywed persbectifau eraill yn rhan o'r trafodaethau grŵp (Unedau 2, 3 a 5). Bydd cyfle ar gael iddynt i feithrin sgiliau gwrando ac ymateb yn briodol yn y tasgau hyn. Mae disgwyl y bydd dysgwyr, wrth fynd ati i astudio'r holl destunau yn y cymhwyster hwn, yn trafod ac yn archwilio themâu, persbectifau, safbwyntiau, cyd-destunau ac ati gan ymateb wedyn i syniadau a gyflwynir gan bobl eraill.
Darllen	5.1.1.	<i>ymateb i ddeunyddiau ysgogi print a ryddhawyd gan CBAC (bydd CBAC yn darparu tri dewis o ddeunyddiau ysgogi print i ganolfannau.)</i>	Darllen ac ysgrifennu – mae Darllen yn hanfodol yn y cymhwyster hwn, a llenyddiaeth yn ei hystyr ehangaf yw'r cyfrwng ar gyfer datblygu gwybodaeth, dealltwriaeth a sgiliau ym meysydd iaith a llenyddiaeth. Byddant yn archwilio crefft yr awdur a sut y defnyddir iaith i gyfleu ystyr drwy amrywiol gyd-destunau. Byddant yn ffurfio cysylltiadau rhwng testunau ar faterion tymhorol, cymdeithasol, strwythur ac ati.

Siarad	Cyfeirnod y Fanyleb 5.1.1 5.1.2	Ymhelaethiad <i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i> <i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i>	Enghraifft <p>Gwrando a siarad – ym mhob un o'r tasgau asesiad di-arholiad llafaredd a'r addysgu a dysgu sy'n gysylltiedig â'r rhain bydd cyfle i ddysgwyr gyflwyno eu syniadau, safbwyntiau, persbectifau eu hunain ar lafar ac i glywed persbectifau eraill yn rhan o'r trafodaethau grŵp (Unedau 2, 3 a 5). Bydd cyfle ar gael iddynt i feithrin sgiliau gwrando ac ymateb yn briodol yn y tasgau hyn.</p> <p>Mae disgwyl y bydd dysgwyr, wrth fynd ati i astudio'r holl destunau yn y cymhwyster hwn, yn trafod ac yn archwilio themâu, persbectifau, safbwyntiau, cyd-destunau ac ati gan ymateb wedyn i syniadau a gyflwynir gan bobl eraill.</p>
Ysgrifennu	5.1.3 5.1.4	<i>Defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir.</i> <i>Ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasutôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg.</i>	Darllen ac ysgrifennu – hefyd bydd dysgwyr yn defnyddio'r hyn a ddysgwyd ganddynt wrth ddarllen yn eu hysgrifennu eu hunain. Byddant yn dysgu defnyddio geirfa benodol wrth gefnogi a mynegi eu barn, a'r sgiliau ar gyfer ysgrifennu i gynulleidfaoedd a dibenion gwahanol. Bydd cyfleoedd ar gael iddynt i gynllunio a threfnu eu hysgrifennu wrth fynd drwy'r broses ddrafftio. Byddant yn ysgrifennu darnau ffuglen greadigol a ffeithiol.

Sgiliau trawsgwricwlaidd – Cymhwysedd Digidol			
Dinasyddiaeth	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cymhwysedd Digidol yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cymhwysedd Digidol yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
Dinasyddiaeth	5.1.1	<i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i>	Gall dysgwyr ddatblygu eu cymhwysedd digidol drwy gyflwyno eu gwaith yn ddigidol.
	5.1.2	<i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i>	Maent yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5, gan gyfoethogi eu dysgu eu hunain a'u gallu i gyfathrebu eu safbwyntiau eu hunain a safbwyntiau pobl eraill.
Rhyngweithio a Chydweithio	5.1.1	<i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i>	Gall dysgwyr ddatblygu eu cymhwysedd digidol drwy gyflwyno eu gwaith yn ddigidol.
	5.1.2	<i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i>	Maent yn cael y cyfle i ymchwilio ac archwilio themâu/ysgogiadau gosod yn Unedau 3 a 5, gan gyfoethogi eu dysgu eu hunain a'u gallu i gyfathrebu eu safbwyntiau eu hunain a safbwyntiau pobl eraill.

Sgiliau Cyfannol			
Creadigrwydd ac Arloesi	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Creadigrwydd ac Arloesi yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Creadigrwydd ac Arloesi yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	5.1.3 5.1.4	<p><i>Defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir.</i></p> <p><i>Ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasu tôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg.</i></p>	<p>Bydd dysgwyr yn cael y cyfle i feddwl yn greadigol gan archwilio ac ymateb i lenyddiaeth ar yr un pryd. Mae astudio nofelau, straeon byrion a thestunau gweledol yn galluogi dysgwyr i archwilio a datblygu eu sgiliau creadigol eu hunain. Gallant fod yn chwilfrydig ynghylch y testunau gosod a llenyddiaeth.</p> <p>Yn Uned 5, gall y sgiliau sy'n ofynnol o ran deall ac ymateb i'r ysgogiad seiliedig ar brint gael eu cyflwyno i waith ysgrifennu'r dysgwyr eu hunain. Mae angen ystyried creadigrwydd yn hyn o beth ar gyfer pob uned, ond mae'n arbennig o berthnasol yn yr uned hon. O ran y tasgau llafaredd, dylai dysgwyr fynd ati i drafod (fel unigolyn a grŵp) mewn ffordd greadigol gan gadw mewn cof bod y cyfle i arloesi bob amser yn treiddio drwy bopeth.</p>

Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau	<p>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.</p> <p>Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau yn yr addysgu a dysgu:</p>		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	<p>5.1.1</p> <p>5.1.2</p>	<p><i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i></p> <p><i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i></p>	<p>Dylai'r archwiliad o'r holl destunau sydd i'w hastudio yn y cymhwyster hwn arwain at yr hyn sy'n allweddol sef holi, dadansoddi a gwerthuso.</p> <p>Drwy gyfuno iaith a llenyddiaeth cynigir llawer o gyfleoedd i ddysgwyr feddwl yn feirniadol am yr hyn a ddarllenwyd ganddynt o safbwynt dewisiadau iaith, arddull a ffurf awdur ac i gymhwyso hyn at eu hysgrifennu eu hunain. Yn llawer o'r tasgau, y rhai llafaredd yn benodol, mae gofyn i ddysgwyr wneud gwaith ymchwil a gwerthuso ffynonellau'n feirniadol er mwyn datblygu a chefnogi eu gallu i feddwl yn annibynnol. Mae trafodaeth grŵp yn annog dysgwyr i gydweithio, gan ofyn cwestiynau, gwerthuso, dadansoddi a chyfiawnhau eu safbwyntiau.</p>

Cynllunio a Threfnu	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cynllunio a Threfnu yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Cynllunio a Threfnu yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	5.1.1	<i>Gwrando ar safbwyntiau ei gilydd ac ymateb iddynt</i>	Ym mhob un o'r unedau Asesiad di-arholiad (Unedau 2, 3 a 5) mae angen cynllunio a pharatoi tasgau llafaredd ac ysgrifenedig. Bydd cyfnod cyfyngedig o amser ar gael i ddysgwyr gynllunio eu gwaith yn fanwl yn Unedau 3 a 5, felly mae'n hollbwysig bod yn drefnus a thalu sylw i'r manylion yn y naill uned a'r llall. Mae cyfleoedd ar gael i ddrafftio ac ailddrafftio. Mae cynllunio a threfnu yn rhan o grŵp yn hollbwysig yn Unedau 2 a 5, gan sicrhau bod yr un cyfle ar gael i bawb i gyfrannu yn unol â disgwyliadau unigol.
	5.1.2		
	5.1.3	<i>Rhyngweithio ag eraill gan ofyn cwestiynau a chasglu syniadau</i>	
	5.1.4	<i>Defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir.</i> <i>Ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasu tôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg.</i>	

Effeithiolrwydd Personol	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Effeithiolrwydd Personol yn y TGAU Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg.		
	Isod mae rhai enghreifftiau o sut y gellid ymgorffori Effeithiolrwydd Personol yn yr addysgu a dysgu:		
	Cyfeirnod y Fanyleb	Ymhelaethiad	Enghraifft
	5.1.1 5.1.2 5.1.3 5.1.4	<i>Defnyddio iaith lafar ac ysgrifenedig i sicrhau eglurder, pwrpas ac effaith gyda gramadeg a mynegiant cywir.</i> <i>Ysgrifennu mewn ffordd greadigol i gyfathrebu'n glir ac yn effeithiol gan addasu tôn a ffurfiau a dewis geirfa ac arddull sy'n briodol i'r dasg.</i>	<p>Drwyddi draw, mae'r themâu a'r safbwyntiau i'w harchwilio yn cynnig cyfleoedd i feddwl yn hyderus ac yn annibynnol. Wrth i ddysgwyr ystyried amrywiol arddulliau, genres a ffurfiau llenyddol fel ysgogiadau, gallant ddatblygu deallusrwydd ac ymwybyddiaeth emosiynol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddatblygu empathi tuag at gymeriadau a phrofiadau a allai fod yn debyg neu'n wahanol i'w rhai nhw eu hunain, • ystyried gwahanol safbwyntiau, persbectifau a syniadau • ymwneud â dadleuon cymdeithasol, diwylliannol a moesegol • cymryd rhan mewn trafodaeth grŵp. <p>Bydd pob uned yn ystyried ac yn hyrwyddo anghenion unigolion i gyrraedd eu potensial yn llawn gan gynnig cyfleoedd i drafod cyd-destunau amrywiol a ffurfio perthnasoedd ag eraill yn hyderus.</p> <p>Bydd dysgwyr yn datblygu sgiliau hunanwerthuso ym mhob uned. Yn Uned 3 ac Uned 5, sy'n cynnwys aildrafftio, bydd cyfle ar gael i ddysgwyr werthuso eu dysgu ac i nodi meysydd i'w gwella</p>